

I juni i 1985 ble gruve-sjakta i Biedjovagge sprengt og senket som det siste symbolet på at to perioder med gruvedrift mellom 1970 og 1991 definitivt var over. De siste årenes lave priser på kobber og gull gjorde malmutvinnin-gen ulønnsom.

De første prøvetakinger og undersøkelser fra 1952 via oppbygging og en rettssak om erstatninger til reindriften (1969-72) gjorde at man fra oppstar-ten med gode gullpriser tok ut store mengder malm. Inntil 100 personer hadde sitt ar-beid ved gruvene frem til første driftstans i 1975.

Per Oddvar Holmen er sønn av Terje Holmen, medeier i selskapet som ble grunnlagt av hans far. Her er boret på vei ned i dypet for å hente kjerne-prøver for IGE Nordic.

I ni år ble det gjort betydelige undersøkelser fremt til ny oppstart i 1985. I den siste driftsperioden ble det tatt ut 1,95 millioner tonn malm, som inneholdt 24.000 tonn kobber og 6 tonn gull. Beslutningen om å legge ned kom i 1993, mens selve landemerket og sjakta ble senket i 1995. Dermed var det kroken på døra for alle ansatte, leverandører og underleverandører. etter gode økonomiske år og stor utvikling i Kautokeino, ble det stille.

Hva skjedde med disse, og ble det noe igjen i samebygda?

Håper på nye gullår i Kautokeino

Gullalder for gru

Av Johan Mathis Gaup

En rekke næringsaktører i Kautokeino bygget seg store på gruvedriften i Biedjovaggi på -70, -80 og -90-tallet. Veteranene håper neste generasjon også får sitt gruveventyr.

Det forgår en opphetet debatt i disse dager, før Arctic Golds søknad om å få lage en konsekvensutredning for gruvedrift i det samme området som det tidligere har vært drevet gruvedrift i frem til 1993. Mye av debatten har tatt for seg arbeidsplasser i gruva, for og imot, naturvern og hva som eventuelt blir igjen etter at drifta tar slutt. Vi har møtt noen av de som både startet sin egen virksomhet som en direkte eller indirekte følge av den siste gruvedriften, og de aller fleste er idag solide bedrifter i sine nærområder med gode minner fra tiden med gruvedrift.

FAKTA

Diamantboring Nord AS

- Stiftet: 1985
- Virksomhet: Diamantboring
- Eier Terje Oddvar Holmen
- Årsverk 2013: 9
- Omsetning 2012: 7,63 mill
- Aktuell: Borer for Arctic Gold

KautoMaskin AS

- Stiftet: 1954/2001
- Virksomhet: Entreprenør
- Daglig leder: Per William Hermansen
- Årsverk 2013: 8
- Omsetning 2012: 11 mill
- Aktuell: Største entreprenør i Kautokeino

Torbjørn Mikalsen AS

- Stiftet: 1973
- Daglig leder: Torbjørn Mikalsen
- Virksomhet: Entreprenør og transport
- Årsverk 2013: 2,5
- Omsetning 2012: 4 mill
- Aktuell: Iferd med å pensjonere seg og selge bedriften

John Biti Maskinstasjon AS

- Stiftet: 1957
- Daglig leder: Ole Adam Biti
- Virksomhet: Entreprenør, transport og maskiner
- Årsverk 2013: 1
- Omsetning 2012: 1 mill
- Aktuell: Drifter Vefas i Kautokeino

Renholdseksperter AS

- Stiftet: 1980
- Daglig leder: Tor Malin
- Virksomhet: Rengjøring
- Årsverk 2013: 20
- Omsetning 2012: 9 mill
- Aktuell: Hadde ti ansatte i et samarbeid med Alfred Larsen i Biedjovagge. Skipet ut etter nedleggelsen da det ble for lite arbeid for et rengjøringsbyrå

Leif Øverli Transport og Maskiner

- Stiftet: 1954
- Daglig Leder: Trond Øverli
- Virksomhet: Langtransport
- Årsverk 2013: 2
- Omsetning 2012:
- Aktuell: Startet av Leif Øverli. Leif bygde og startet også Øverli Auto (nå Statoil) og hadde transporten av malm under første driftsperiode i Biedjovagge

Borekongen

På verkstedet på Loankusaddu sitter far og sønn Holmen og tar seg en kopp kaffe på kontoret, mens det kommende kommunestyret diskuteres.

Terje Oddvar Holmen (66) kan med rette kalles borekongen i Norge. Han har 45 års fartstid som diamantborer, og startet sitt eget boreselskap i 1985. Per Oddvar (35) har jobbet i bedriften siden han ble ferdig med skolegangen.

Satset alt

Terje forteller ivrig om den tilfeldige oppstarten i 1985.

– Jeg hadde allerede boret for Fangel siden 1968, og derav tilegnet meg en stor dose kompetanse på området. Da bore-riggen vi brukte da vi boret for Sydvaranger AS i Biedjovagge ble utslitt, og de kviet seg for å kjøpe inn en ny, ble jeg utfordret og kjøpe min egen. Jeg tenkte i par minutter, så satset jeg bil, hus og nesten kona, og lånte penger til en flunkende ny maskin, humrer han bak skrivebordet.

Det har han aldri angret på.

– Aldri, sier han mens han retter sine blå øyne bak brilleglassene rett på journalisten.

– Det har gått opp og ned, men det har vært en god jobb, både for meg, familien og de ansatte. På det meste har vi hatt 44 årsverk i drift i forbindelse med Biedjovagge. Hele 17 mann helårlig da vi hadde boring under jorda, og hele 5 borerigger. På det meste omsatte vi for 15 millioner, og du kan trygt si at vi ekspanderte kraftig og hadde gode tider, flirer han igjen.

Avviklingstruet

Han ser med bekymring på fremtiden, og årsakene er sammensatte.

– Jeg er ingen ungdom lengre. Min eneste sønn er usikker på om han vil drifte videre. Videre har det blitt vanskeligere å opprettholde stabil arbeidskraft og disse helst vil jobbe nærmere bygda og hjemmet sitt. Det er de største utfordringene. Blir det ikke drift snart, så betyr det vansker for meg, om jeg må bore langt unna Kautokeino. Antageligvis betyr det nedlegging av virksomheten. Vi har hatt et kjempeforhold til reindrifta i alle år, og jeg synes det er rart konfliktnivået skal være så høyt nå. Vi har også hatt flere ansatte fra reindrifta, så tror vi faktisk har

GULLIAKT PÅ VIDDA: Diamantboring Nord har gjort flere borer for IGE Nordic nord for gamle Biedjovagge Gruber. Analyser hittil viser meget interessant forekomster av gull med opptil 10 gram per tonn.

vært til nytte for dem også, forteller Holmen senior, mens junior lytter på.

Startet med en traktor

Midt i bygda holder fargerike Johan Mathis K. Hætta, bedre kjent som TraktorMathis, til. Han har passert 80 år for noen år siden, men er nesten like aktiv som før. Og selv om tiden nå går mest til boksskriving og slektsforskning, så passer han på å ta turen innom bedriften han startet

tilbake i 1954.

I dag huser hans tidligere lokaler KautoMaskin AS. Per William Hermansen har ledet bedriften, siden han og yngstesønnen til TraktorMathis overtok den ved millenniumsskiftet.

Per William skjenker i kaffe i godt brukte kopper, når syvende far i huset kommer på «inspeksjon». Han liker at onkelen stikker innom.

– Ja, han er jo en klok mann, og kommer med sine råd og gode humør, så det liker vi ungguttan, smiler han.

Fikk kallenavnet av Lauri

Johan Mathis begynte å kjøre traktor for tidligere ordfører Lauri Keskitalo i 1953, etter den sommeren ble han bare hetende TraktorMathis, frem til idag. Året etter kjøpte han egen maskin og dannet Johan M. K. Hætta.

Veien førte han til Biedjovagge i prøve-takningsårene, for å transportere deler, bensin, olje og matvarer. De neste årene ekspanderte han kraftig i takt med oppdragsmengden. Han bygde vei, vannledningen fra Reisavannet i tillegg til transporten.

– Ny traktor, hjullaster, bulldoser og lastebil ble innkjøpt i de årene, og på det meste tror jeg at 10-15 mann jobbet for meg. Dette var gullårene for min bedrift, mener jeg bestemt.

Det gikk så bra, at han likegodt bygde bensinstasjon – den andre i bygda etter Esso – etter å ha konferert med Shell.

– Selv om det ikke gikk så bra, kanskje fordi en annen underleverandør bygde opp enda en bensinstasjon, den som nå

DIAMANTIEGERNE: To generasjoner diamantborere utenfor bedriftens lokaler i Kautokeino. Terje Holmen begynte som diamantborer for 45 år siden. Snart er det sønnens tur å føre bedriften, Diamantboring Nord, videre om rammebetingelsene er tilstede.

vegründere

INNOM FOR Å SJEKKE TIL UNGGUTTENE: TraktorMathis er stadig innom bedriften han startet opp, for å slå av en prat om entreprenørvirksomheten med «ungdommen» som han humrende kaller dagens eiere og ansatte. (Alle foto: Johan Mathis Gaup)

heter Statoil, så startet jeg med andre ting. Først og fremst maskiner og entreprenørvirksomhet, i tillegg til å kjøre skolebuss. Ja, det var en livlig tid, minnes han ettertenksomt.

Tro på ny gullalder

Den aktive pensjonisten ser positivt på ny drift i Biedjovagge.

– Jeg har tro på at bygda igjen kan oppleve en utvikling, ja en slags ny gullalder. Mange bygde sin virksomhet opp nettopp via gruvedriften, som arbeider, leverandør eller underleverandør, og mange av dem driver enda solid, den dag i dag.

Også Hætta har gode minner i forholdet til reindrifta.

– Ja, det har jeg. Gruva var et landemer-

ke der mang en reingjeter søkte ly i uværet og gjerne fikk sveist et eller annet på snøscooteren så de slapp å dra helt ned til bygda etter dårlige veier. Kan ikke minnes det var noen konflikter, nei det kan jeg ikke, legger han til.

Kjørte over 5.000 gullturer

I Ajagohpi sitter Thorbjørn Mikalsen (66) og tvinner tommer på sofaen inne på kontoret, brun og kvikk etter en måneds ferie i varmere strøk. Han driver sitt entreprenør- og transportselskap på det førtiende året. Etter vel ti års drift med brøyting og annen gravevirksomhet, så fikk han under den andre perioden av gruvedriften ansvaret for transporten av malm til Sverige.

– I årene 1985-1991 hadde vi 5.555 turer for gruveselskapet til Sverige, og 8 mann med tre biler gikk opptil tre turer i døgnet. Det var i de årene det virkelig gikk godt for bedriften, også med omsetningen. Etter at gruva ble lagt ned, måtte vi omstrukturere og bygge ned. Idag er vi på det meste tre ansatte.

Mikalsen har delte meninger om ny drift.

– Jeg tenker litt både og om det. Det vil selvsagt føre til utvikling og kanskje nye underleverandører eller oppstart av bedrifter

i bygda. Men jeg håper man vil ivareta eventuelle forhandlinger på forhånd, så man også sitter igjen med mest mulig i bygda både underveis og etterpå. Det må satses på varige tiltak, som fond eller avgift fra det som tas ut, skolering og jobb for de lokale ungdommene. Å tilby sponing av døde bygg eller festivaler og annet, er ikke bra nok. Det blir som å pisse i bukse for å holde seg varm, avslutter Mikalsen.

TRANSPORTVETERAN: I 40 år har Thorbjørn Mikalsen drevet innen transport og entreprenørvirksomhet. Størst virksomhet hadde han under siste del av drifta ved Biedjovagge.

LETTKLEDD PÅ KAFETERIAEN: Skiltet levner ingen tvil om hvor kaffekroken er.